

З 1972 року в країні створюється система стандартів з безпеки праці (ССБТ).

Стандартизація дозволила вжити діючих заходів щодо підвищення технічного рівня й упорядкування розробки нормативно-технічної документації з охорони праці, до яких відносяться: Кодекс законів України про працю (КЗпП), Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про охорону праці” № 229-У1 від 21 листопада 2002 року, закони України “Про пожежну безпеку” від 17 грудня 1993 року, “Про охорону здоров`я” від 31 грудня 1992 року, “Про охорону навколишнього середовища” від 25 червня 1991 року, “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року, “Про дорожній рух” від 22 липня 1999 року, “Про використання ядерної енергії і радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 року тощо.

Конкретні вимоги охорони праці регламентуються відповідними нормативно-правовими актами, які розробляються у відповідності з законодавством про охорону праці і становлять нормативно-технічну базу охорони праці.

Нормативно-правовий акт - це офіційний документ компетентного органу державної влади, яким встановлюються загальнообов`язкові правила (норми).

Законом України “Про охорону праці” визначено, що нормативно-правові акти з охорони праці – це правила, норми, регламенти, положення, стандарти, інструкції та інші документи, обов`язкові для виконання.

Власники підприємств, установ, організацій або уповноважені ними органи розробляють на основі нормативно-правових актів і

затверджують власні нормативні акти з охорони праці, що діють в межах даного підприємства, установи, організації.

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Роботодавець – власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, незалежно від форм власності, виду діяльності, господарювання, і фізична особа, яка використовує найману працю.

Працівник – особа, яка працює на підприємстві, в організації, установі та виконує обов'язки або функції згідно з трудовим договором (контрактом).

Відповідно до ДСТУ 2293-99 „Охорона праці. Терміни та визначення основних понять”:

„Нещасний випадок на виробництві – це раптове погіршення стану здоров'я чи настання смерті працівника під час виконання ним трудових обов'язків, внаслідок короткочасного (тривалістю не довше однієї робочої зміни) впливу небезпечного або шкідливого чинника”.

Шкода- фізичне ушкодження і (або) збитки, заподіяні здоров'ю людей і (або) майну чи навколишньому середовищу.

Безпека- стан захищеності особи та суспільства від ризику зазнати шкоди.

Небезпека- потенційне джерело шкоди.

Цілком безпечних і нешкідливих виробництв не існує. Задача охорони праці - звести до мінімальної імовірності ураження чи захворювання працюючого з одночасним забезпеченням комфорту

за максимальної продуктивності праці. Реальні виробничі умови характеризуються, як правило, наявністю деяких небезпечних і шкідливих виробничих чинників.

Небезпечний (виробничий) чинник- виробничий чинник, вплив якого на працівника в певних умовах призводить до травм, гострого отруєння або іншого раптового різкого погіршення здоров'я або смерті.

Шкідливий (виробничий) чинник- виробничий чинник, вплив якого за певних умов може призвести до захворювання, зниження працездатності і (або) негативного впливу на здоров'я нащадків.

Прикладами небезпечних чинників можуть служити відкриті струмопровідні частини устаткування, деталі машин і механізмів, що рухаються, розпечені тіла, можливість падіння з висоти самих працюючих або деталей і предметів, наявність ємностей зі стиснутими чи шкідливими речовинами.

Прикладами шкідливих чинників є шкідливі домішки в повітрі, несприятливі метеорологічні умови, промениста теплота, недостатнє освітлення, вібрації, шум, ультра- й інфразвук, іонізуючі та лазерні випромінювання, електромагнітні поля, підвищені напруженість і важкість праці, наявність шкідливих мікроорганізмів чи комах.

Вплив на людину шкідливого виробничого чинника може призвести до професійного захворювання (силікоз, пневмоконіоз, гостре респіраторне захворювання).

Між небезпечними і шкідливими виробничими чинниками часто не можна провести чіткої межі.

Результатом нещасного випадку є **травма** – порушеність анатомічної цілісності організму людини або його функцій внаслідок дії чинників зовнішнього середовища.

Виробнича травма- травма, що сталася внаслідок дії виробничих чинників.

Як бачимо, термін МОП не обмежує поняття нещасного випадку впливом небезпечного або шкідливого фактора, а пов'язує його з процесом трудової діяльності, що більш повно розкриває картину виробничого травматизму.

Дисципліна «Охорона праці» - комплексна соціально-технічна дисципліна. Вона включає виробничу санітарію, безпеку праці, пожежну і вибухову безпеку, законодавство з охорони праці.

Виробнича санітарія - це система організаційних і технічних засобів, що запобігають чи зменшують вплив на працюючих шкідливих виробничих факторів. До виробничої санітарії відносяться гігієна праці (галузь профілактичної медицини, що вивчає умови збереження здоров'я на виробництві і заходи, що сприяють цьому) і санітарна техніка (заходи і пристрої технічного характеру, що відносяться до виробничої санітарії - системи і пристрої вентиляції, опалення, газопостачання, водопостачання, каналізації, очищення і нейтралізації викидів шкідливих речовин в атмосферу і водойми, освітлення, захист людини від вібрацій, шуму, дії шкідливих випромінювань і полів, санітарні і побутові спорудження і пристрої, будівельна теплотехніка, будівельна кліматологія).

Пожежна і вибухова безпека - це система організаційних і технічних засобів, спрямованих на профілактику і ліквідацію пожеж і вибухів, обмеження їхніх наслідків.

Законодавство з охорони праці - це частина трудового законодавства.

Засіб колективного захисту (працівників) – засіб захисту, конструктивно і (або) функціонально пов'язаний з виробничим обладнанням, виробничим процесом, виробничим приміщенням (будівлею) або виробничим майданчиком. Згідно з ГОСТ 12.4.011-90 ССБТ, засоби колективного захисту поділяються на класи:

- нормалізація повітряного середовища приміщень та робочих місць;
- нормалізація освітлення виробничих приміщень та робочих місць;
- захист від шкідливих і небезпечних виробничих чинників..

До засобів захисту від небезпечних виробничих чинників належать захисні та запобіжні пристрої, сигналізація безпеки, розриви та габарити безпеки, дистанційне управління.

Засіб індивідуального захисту (працівника) – засіб захисту, що надягається на тіло працівника або його частину або використовується працівником під час праці.

3. Основні положення законодавства України про працю й охорону праці.

До них відносяться:

- основні принципи державної політики в області охорони праці;
- права громадян на охорону праці при складанні і висновку трудового договору, а також у період роботи;
- соціальне страхування від нещасних випадків і професійних захворювань;

- права трудящих на пільги і компенсації за важкі і шкідливі умови праці;
- компенсація роботодавцем заподіяної шкоди працівнику у випадку погіршення стану його здоров'я чи нанесення морального збитку;
- виконання вимог охорони праці при проектуванні, будівництві і реконструкції підприємств, розробці і виготовленні засобів виробництва;
- тривалість робочого часу трудящих, скорочена тривалість робочого часу, обмеження робіт у нічний час і понаднормові роботи;
- обов'язки роботодавця відносно створення безпечних і нешкідливих умов праці;
- обов'язки працівника відносно виконання вимог нормативних актів з охорони праці;
- гарантії охорони праці жінок, обмеження залучення праці жінок у залежності від умов праці чи роботи в нічний час, гарантії при прийомі на роботу і заборона звільнення вагітних жінок і жінок, що мають неповнолітніх дітей;
- права неповнолітніх у трудових правовзаємовідношеннях, роботи, на яких забороняється використання праці осіб молодше 18 років;
- медичні огляди й огляди при прийомі на роботу й у період роботи;
- державні міжгалузеві і галузеві нормативні акти з охорони праці (норми, правила, положення, інструкції, переліки тощо). Кодування міжгалузевих і галузевих нормативних актів з охорони праці. Міжнародні стандарти системи стандартів з охорони праці, державні стандарти України в

- питаннях охорони праці, вимоги охорони праці в нормативних документах в галузі будівництва;
- державний реєстр нормативних актів з охорони праці;
 - нормативні акти з охорони праці, що діють у межах підприємства;
 - дисциплінарна, адміністративна, матеріальна і кримінальна відповідальність за порушення законодавства чи нормативних актів з охорони праці, за створення перешкод діям посадових осіб органів Державного нагляду за охороною праці і представникам профспілок;
 - міжнародне співробітництво в галузі охорони праці, використання світового досвіду організації роботи з поліпшення умов праці;
 - директиви ЕС і Конвенції МОП, упровадження їх на Україні.

Закон включає:

Р. 1. Загальні положення.

Ст.1. Визначення понять і термінів.

Ст.2. Сфера дії Закону.

Ст.3. Законодавство про охорону праці.

Ст.4. Державна політика в галузі охорони праці.

Р. 2. Гарантії прав на охорону праці.

Ст.5. Права на охорону праці під час укладення трудового договору.

Ст.6. Права працівників на охорону праці під час роботи.

Ст.7. Право працівників на пільги і компенсації за важкі і шкідливі умови праці.

Ст.8. Забезпечення працівників спецодягом, іншими засобами індивідуального захисту, мийними та знешкоджувальними засобами.

Ст.9. Відшкодування шкоди у разі ушкодження здоров'я працівників або у разі їх смерті.

Ст.10. Охорона праці жінок.

Ст.11. Охорона праці неповнолітніх.

Ст.12. Охорона праці інвалідів.

Р. 3. Організація охорони праці.

Ст.13. Управління охороною праці та обов'язки роботодавця.

Ст.14. Обов'язки працівника щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Ст.15. Служба охорони праці на підприємстві.

Ст.16. Комісія з питань охорони праці підприємства.

Ст.17. Обов'язкові медичні огляди працівників підприємства.

Ст.18. Навчання з питань охорони праці.

Ст.19. Фінансування охорони праці.

Ст.20. Регулювання охорони праці у колективному договорі, угоді.

Ст.21. Додержання вимог щодо охорони праці під час проектування, будівництва (виготовлення) та реконструкції підприємств, об'єктів і засобів виробництва.

Ст.22. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій.

Ст.23. Інформація та звітність про стан охорони праці.

Ст.24. Добровільні об'єднання громадян, працівників і спеціалістів з охорони праці.

Р. 4. Стимулювання охорони праці.

Ст.25. Економічне стимулювання охорони праці.

Ст.26. Відшкодування юридичним, фізичним особам і державі збитків, завданих порушенням вимог з охорони праці.

Р.5. Нормативно-правові акти з охорони праці (Ст.27-30).

Р. 6. Державне управління охороною праці (Ст.31-37).

Р. 7. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці (Ст.38-42).

Р.8. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці (Ст.43,44).

Р. 9. Прикінцеві положення.

З переходом до ринкової економіки, появою різних форм власності система жорсткого адміністрування, яка працювала раніше, виявила свої слабкі сторони. **Саме тому введено**

вимогу щодо проведення аудиту охорони

праці. Процедура включає самостійне проведення роботодавцем

внутрішнього аудиту. Якщо за результатом перевірки охорона праці та безпека виробництва не відповідають встановленим вимогам, підприємству пропонується проведення зовнішнього аудиту. Саме у дотриманні цієї норми закладена суттєва можливість поліпшення ситуації з охорони праці на виробництві.

Колективний договір (угода) є найбільш важливим документом у системі нормативного регулювання взаємовідносин між роботодавцями (уповноваженими ними органами) і працівниками з першочергових соціальних питань, у тому числі з питань охорони праці.

Це ствердження впливає з вимог Законів України «Про охорону праці» і «Про колективні договори й угоди», якими передбачено, що здійснення комплексних заходів щодо організації безпечних і нешкідливих умов праці, визначення зобов'язань сторін, а також реалізація працюючими своїх прав і соціальних гарантій на

охорону праці забезпечуються в першу чергу за допомогою колективного договору (угоди).

Особливої уваги заслуговує вивчення Закону України «Про внесення змін і доповнень у кодекс України про адміністративні правопорушення і кримінальний кодекс України». Кодекс доповнений наступними статтями:

Ст.41 Порушення вимог законодавства про працю і про охорону праці.

Ст.41(1) Відхилення від участі в переговорах про висновки, зміни чи доповнення до колективного договору, угоди.

Ст.41(2) Порушення чи невиконання колективного договору (угоди).

Ст.41(3) Ненадання інформації для ведення колективних переговорів і здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод.

Ст.188(4) Невиконання законних вимог органів Державного комітету України з нагляду за охороною праці.

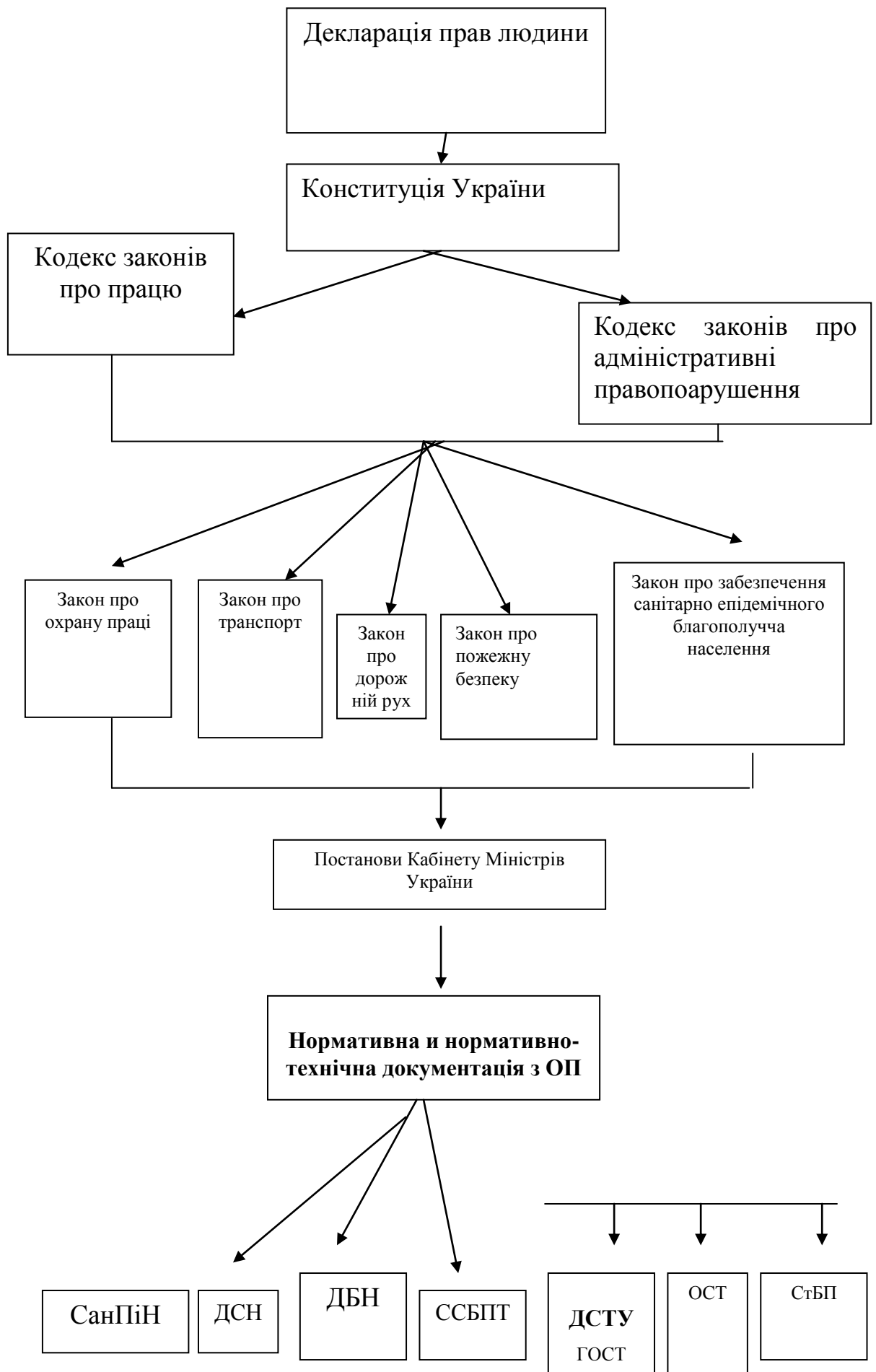
Ст.188(5) Невиконання законних вимог органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища і ядерної безпеки України.

Ст.188(6) Невиконання законних вимог посадових осіб державної інспекції праці Міністерства праці України.

Ст.93 Порушення вимог законодавчих й інших нормативних документів з безпечного ведення робіт у галузях промисловості.

Ст.95 Порушення правил і норм з ядерної і радіаційної безпеки при використанні джерел іонізуючого випромінювання.

Ст.135 Порушення вимог законодавства про охорону праці.

Висновок.

1. Дайте визначення понять “Охорона праці”, “Роботодавець”, “Працівник”.
2. Дайте визначення терміна “Небезпечний (виробничий) чинник”.
3. Дайте визначення терміна “Шкідливий (виробничий) чинник”.
4. Приведіть приклади нормативно-правових актів з охорони праці.
5. Приведіть приклади нормативних актів з охорони праці підприємств.
6. Вкажіть, які права у громадян на охорону праці при укладенні трудового договору?
7. Вкажіть, які права у працівників на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці?
8. Вкажіть, які основні принципи Державної політики в галузі охорони праці?
9. Назвіть види відповідальності за порушення Закону про охорону праці.
10. Вкажіть, яким чином здійснюється фінансування та стимулювання охорони праці в підрозділах цивільного захисту МНС України?